טימא א) טהרות ומת [א] לא קנסו בנו אחריו מ"ט ב) היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק קנסא דרבנן (א) ב) לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: **מתני'** מעשה ג) בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וראהו ד) קסטור אחד ואמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום [ב] נטל פיגום וצרם ה) אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירו ו) [ג] ואחר שהתירו הלך וצירם באזני בכורות אחרים ואסרו פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה וקשרו ז) זנבי טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור ובא מעשה לפני חכמים והתירו ראו שהתירו הלכו וקשרו זנבות בכורות אחרים ואסרו [ד] זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור שלא לדעתו מותר: **גמ'** פעם (ב) אחרת היה כו': וצריכא דאי אשמעינן עובד כוכבים דלא אתי למיסרך אבל קטן דאתי למיסרך אימא לא ואי אשמועינן קטן משום דלא אתי לאיחלופי בגדול אבל עובד כוכבים דאתי לאיחלופי בגדול אימא לא צריכא א"ר חסדא אמר רב קטינא לא שנו אלא דא"ל אא"כ היה בו מום אבל אם א"ל אם נעשה בו מום כמאן דא"ל זיל עביד ביה מומא דמי אמר רבא מכדי ממילא הוא מה לי היה מה לי נעשה אלא נעשה נמי ממילא הוא ולא שנא: זה הכלל כל שהוא לדעת אסור: לאיתויי מאי לאיתויי גרמא: שלא לדעת: לאיתויי מסיח לפי תומו: **מתני'** [ה] היה בכור ח) רדפו בעטו ועשה בו מום ה"ז שוחטין עליו: **גמ'** א"ר פפא לא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה לא פשיטא מהו דתימא צעריה הוא דמדכר קמ"ל ט) איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין [ג] אבל שלא בשעת רדיפה לא אלא [ו] אפילו לאחר רדיפה נמי מאי טעמא צעריה [הוא] דמדכר [ז] א"ר יהודה [ח] מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אמר רבא גדיא באודניה אימרא בשפוותיה איכא דאמרי אימרא נמי באודניה אימור דרך צדעיו נפק אמר י) רבא אבל ולא מיחזי פעי ומיחזי הוי מומא מאי קמ"ל תנינא יא) [ט] החוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו הפנימיות שנעקרו יב) מ"ט לאו משום דכי פעי מיחזי אמר יג) רב פפא רבא נמי טעמא דמתני' מפרש מאי טעמא נעקרו הוי מומא משום דכי פעי מיחזי: **מתני'** כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי [י] ישראל נאמנין יד) רועים כהנים אינן נאמנין רשב"ג אומר [כ] נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו ר"מ אומר [ל] החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: **גמ'** ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר [מ] רועי ישראל בי כהנים נאמנין ללגימא לא חיישינן רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין מימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ויהיב לאחריני והוא הדין כהן לכהן דחיישינן לגומלין ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואתא רבי מאיר למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וחד אמר רועי ישראל והן כהנים נאמנין

מימר

טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו. לשלם אע"ג דלדידיה קנסו כדאמרי בפ' ארבעה אבות נזיקין (ב"ק ד:): **שאינו ניכר.** שהרי טו) טהרות מונחות לפניו ואין היזק ניכר כאן: **לא שמיה היזק.** לחיוביה אפי' לדידיה מדאורייתא: **מתני' ושערו מדולדל.** לפי שלא טז) היה נגזז מעולם: **קסדור.** ממונה: **מה טיבו של זה.** שהניחוהו להזקין כל כך: **פיגום.** רומח: **והתירו.** שהרי אין לומר שהעובד כוכבים הזה להתירו נתכוין שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אלא א"כ נפל יז) מאליו: **כל שהוא לדעת.** יח) שלהטיל מום נתכוין להתירו: **גמ' דאי אשמעינן עובד כוכבים.** ו)דהתירו בכור ראשון על ידו משום דליכא למימר אתי האי עובד כוכבים למיסרך ללמד להטיל מום בקדשים דסירכיה דעובד כוכבים לא איכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא: **ולא אתי לאיחלופי בגדול.** דמאן דחזי דהתירו חכמים במום הבא לו ע"י תינוקות לא אתי למימר אי שדי גדול מומא מישתרי דגדול בקטן לא מיחלף: **לא שנו.** דמותר הבכור ע"י העובד כוכבים: **אלא דאמרו ליה.** לקסדור אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום דמשמע יט) שיפול בו מום ממילא דליכא למימר דמדבריהם למד עובד כוכבים דניחא להו שיפיל בו מום: **נעשה.** משמע ע"י אדם: **ממילא הוא.** שלא היה יודע העובד כוכבים שיהא מותר על ידו ולא להתיר נתכוין: **גרמא.** אם הניח בצק ודבילה ע"ג אוזן הבכור כדי שיבא הכלב ויטלנו: **מסיח לפי תומו.** שלא שאלם קסדור מה טיבו אלא הם עצמן מסיחין לפי תומם כ) ואומרים ראה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו מום: **מתני' היה בכור.** איל מנגח רודפו לאדם לנגחו ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום: **ישחט עליו.** ואפי' כא) כהן לפי שלהצלתו נתכוין: **גמ' צעריה.** מה שרדפו: **קודם שיצא לאויר העולם.** דבכור אינו קדוש עד כב) שתקדשו רחם: **גדיא באודניה.** גדי אזניו ארוכות וקודם שיצא כל ראשו נראין אזניו ויכול כג) להטיל מום דכל זמן שלא יצא כל ראשו אינו כילוד: **אימרא בשיפתיה.** שפתיו נראין תחלה ואזניו (ג) כד) קשורות ואינן נראות עד שיצא כל ראשו: **לדעיו.** טונפל"ש: **אכיל ולא מיחזי.** אם לבכור יש לו מום בתוך פיו וכי אכיל לא מיחזי ט)אפילו הכי כי פעי מיחזי הוי מום שבגלוי ונשחט עליו דאמרי' בפירקין דלקמן (דף לז.) דאינו נשחט אלא על כה) מום שבגלוי: **פעי.** צועק ופותח פיו הרבה: **חוטין החיצונות.** ככי דשיני שקורין כו) ינגליב"ה. החיצונות אותם שלפניים כנגד חוטמו (ד) כז) שניטל שנפגמו מהם מעט: **או שנגממו.** שנחתכו ברחבן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום הוי מום הואיל ונראו כח) אותן חוטין: **פנימיות.** שהשיניים הגדולות קבועות בהן שקורין מיישליר"ש: **שנעקרו.** לגמרי הוי מום כדמפרש ואזיל הואיל וכי פעי מיחזי אבל פגימה או גימום אינו ניכר בהם שהרי חבואות כט) כפה: **מאי טעמא.** הוי פנימיות מום אפילו ט)בעיקרה: **מתני' הראויין לבא ע"י אדם.** שיש לומר אדם הטילו בו כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו: **רועי ישראל נאמנין.** לומר מאליהן נארעו לו: **רועי כהנים אין נאמנין.** דנחשדו בדבר. ובגמרא מפרש מאי קרי רועי ישראל ומאי קרי רועי כהנים. האי דנקט הראויין לבא בידי אדם לפי שיש מומין שאין ראויין לבא בידי אדם כגון בעל חמש רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין אדם נחשד עליו: ל) דרשב"ג ור"מ מפרש בגמ': **גמ' חד אמר.** מתני' דקתני רועי ישראל נאמנין לא) אפילו הן עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם: **ללגימא לא חיישינן.** לליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכוונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שישחטו רבו כהן ויאכילנו ממנו עמו: והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין הכי קאמר רועים שהן כהנים אין נאמנין אם הבכור ביד ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטילו כו':

למימר

גדיא באודניה. כשרואה שמיעוט הראש בחוץ יכול להטיל מום באוזן ז)ואין לו לחוש לב) מרישא האוזן שמא יצא רוב הראש וחזר דמתוך שאזני הגדי גדולות דרך אזנים לצאת במיעוט הראש אימרא בשפוותיה אבל באזניה לא לג) ויש לו לחוש שמא יצא רוב הראש וחזר: **איכא** דאמרי אימרא נמי באודניה לד) [אימור] דרך צדעין נפק. כיון שרואה עכשיו מיעוט לה) אוזן אין לומר שמא יצא ראשו ורובו וחזר ו)והא איכא למימר כמו ודאי כמו חיישי' שמא תוך לחומה לנו דפרק השואל בשבת (דף קנא.) לו) ודחיישינן שמא איתרוהו וכתבוהו דפרק אחד דיני ממונות לז) (סנהדרין לג.) ורבא דהכא ס"ל ו)כרב חסדא דפ' בהמה המקשה (חולין סט:) דלרב הונא דאמר התם יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים לח) ויצא שליש אחר קדוש ולא חלה המכירה כלל כיון דנפק לבסוף רובא דאיתגלי מילתא דלמפרע קדוש א"כ הכא נמי לט) שיצא רוב אחרי כן איגלאי מילתא דהוה קדוש מעיקרא ונתחייב מ) ממה שמטיל מום בבכור ואיכא לאוקמי הא מא) דרב יהודה אליבא דרב הונא ט)כשלא יצא כלל וסוגיא נמי דריש כילד מערימין (תמורה כה.) דמוקי לרב יהודה בזמן הזה ולא חזי להקרבה ופריך אי בזמן הזה מאי למימרא ומשני מהו דתימא נגזר דילמא נפיק רוב ראשו וקא שדי מב) מומא קמ"ל ההיא נמי דלא כרב הונא דלדידיה במיעוט ראשו נמי איכא איסורא ולא ה"ל למינקט רוב ראשו ועוד התם ט) דקאמר ליה רב עמרם לרב ששת אמר על הבכור עם יציאת רובו יהא עולה עולה הוי או בכור הוי מג) נמי דלא כרב הונא דמשמע מד) דפשיטא דקודם יציאת רובו יכול להפקיע מה) קדושת בכור אם לא נחלק בין מכירה להנך:

מימר

להטיל בהן מום וכן אימרא מוציא שפתיו קודם: אימר דרך צדעיו נפק. [illegible]

א) נ"ל זכר של רחלים זקן. פירוש בכור שלא היה בו מום: ושערו מדולדל וכו'.

מסורת הש"ס

א) [גיטין נג. וש"נ], ב) [במשנה שבמשניות אי' ראהו], ג) לאחר רדיפה לא אלא אפילו כו' ל"ק, ד) לעיל ג: לקמן נג: תמורה כד:, ה) [לקמן לו. לט.], ו) יומא עח. לעיל ג., ז) כ"מ דהטיל מום לבכור ראשון והתירו על יד ל"ק, ח) וכי פעי מיחזי אפ"ה הוי מום שבגלוי ל"ק, ט) בנעקרו ל"ק, י) כי ישראל והא ל"ק, כ) כו דמימר הר"ש ל"ק, ל) בר' ל"ק ואין לו לחוש שמא יצא רוב הראש ברישא קודם שיצא האוזן וחזר דמתוך כר כל"ל, מ) והאי מימר ל"ק, נ) ברנה דפי ל"ק, ס) [עי' בחולין דף סט ע"ב תוס' ד"ה רב הונא], ע) [שם כה.].

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרבנן הוא לדידיה: (ב) שם פעם אחת היו תי' ונ"ב: (ג) רש"י ד"ה אימרא וכו' ואזניו קצרות ואינן נראות: (ד) ד"ה חוטין וכו' חוטמו שנפגמו שניטלה מהם:

* * *

גליון הש"ס

מתני' וקשרו זנבות בכורות. עי' בגלה"ש פי"ז דכ"מ סי' ו:

* * *

לעזי רש"י

טונפל"ש [טינפלי"ש]. צרעיים.

ינגליב"ה [יינציבי"ש]. חניכיים.

מישליר"ש. (שיניים) טוחנות.

* * *

מוסף רש"י

טימא כו' לא קנסו בנו אחריו. לשלם, ואע"ג שהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (גיטין נג:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב (שם נג.). היזק שאינו ניכר. הטומאה אינה ניכרת בפירות, לא שמיה היזק, לחייב נכסיו מן התורה (שם). קודם שיצא לאויר העולם. ועדיין לא נתקדש, דבכור גרסם תלית קדושתיה, דכתיב כל הבכור אשר יולד, ולא הוי כמטיל מום בקדשים (לעיל ג.). גדיא באודניה. שהגדי יוצא דרך צדעיו וכראשו אזניים תחלה, אימרא בשפוותיה. שפי הטלה יוצא תחלה (תמורה כד:). החוטין החיצונות. יינצל"ש שבאמצע הפה, שנפגמו. שחסרו מעט, ושנגממו. שנחתכו בשקין כרוחבו ולא חיסרו אלא כעין סדק (לקמן לז.). רועים כהנים אינן נאמנין. לומר מאליו נפל בו מום זה, לפי שנחשדו כהנים להטיל מומין בבכורות בזמן הזה כדי להתירן בשחיטה, ואם הביא בכור להראותו לחכם צריך שני עדים עמו שמאליו נפל בו מום זה (סנהדרין לו: ובעי"ז ביצה כו.).

* * *

רבינו גרשום

טימא טהרותיו לא קנסו בנו לעולם: לו זקן. שלא היה בו מום ושערו מדולדל לפי שהיה אסור בגיזה: פיגום. רומח: (זכר של רחלים. היינו בכור): כל שהוא לדעתו. לדעת הבעלים אסור ושלא לדעתו דלא ציוו בפירוש הבעלים לא לקסדור ולא לתינוקות משום הכי התירו. אבל כשצרם באזני בכורות אחרים והתינוקות נמי ולא מיהו בידים הבעלים היינו לדעתם משום הכי

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ג:

לה ב ג מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' יא טוש"ע יו"ד סי' שיג סעיף ב:

לו ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ד:

ה [מיי' שם טוש"ע שם]

לז ו מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' ז:

לח ז מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ג:

לט ח מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' יז טוש"ע יו"ד סי' שיד סעי' ג:

מ ט מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעי' ג:

* * *

שיטה מקובצת

א] טימא טהרותיו של חבירו ומת: ב] דרבנן הוא: ג] מעשה. עי' תוס' לעיל (דף כד ע"ב) ולקמן (דף נג ע"א): ד] וראהו קסדור אחר: ה] וצרם את אזנו: ו] והתירו ראה שהתירו הלך וצרם: ז] וקשרו זנבות טלאים: ח] בכור רודפו ובעטו ועשה כו' הרי זה ישחוט עליו: ט] א"ד אמר ר"פ לא תימא בשעת רדיפה אין שלא בשעת רדיפה לא אלא לאחר רדיפה נמי מ"ט צעריה הוא דקא מדכר: י] אמר רב פפא אבל: יא] תנינא חוטין החיצונות אות ה' נמחק: יב] שנעקרו. ס"א הפנימיות שנעקרו מ"ט: יג] אמר רבא רב פפא נמי: יד] נאמנין רועי כהנים: טו] שהרי טהרותיו מונחות: טז] תיבת היה נמחק: יז] נפל בו מאליו: יח] לדעת שהמטיל את המום נתכוין: יט] דמשמע שיטיל בו: כ] תומם עם העובד כוכבים ואומרים ראה זקן זה לא ישחט לעולם: כא] ואפילו הוא כהן: כב] עד שיקדשנו רחם: כג] ויכול להטיל בו מום: כד] ואזניו קטנות ואינן: כה] על מומין שבגלוי: כו] שקורין ני"ב החיצונות: כז] חוטמו שנפגמו שניטל מהם: כח] תיבת אותן נמחק: כט] תבואות הם בפה: ל] עליו רשב"ג ור"מ: לא] נאמנין ה"ק רועים שהם ישראלים נאמנים עליו ואפילו הן: לב] לחוש מדיצא האוזן: לג] לא דיש לו: לד] באודניה אימר דרך צדעים: לה] מיעוט הראש לחוץ אין לו לחוש שמא יצא ראשו ורובו וחזר והאי אימר הוי כמו: לו] וחיישינן שמא: לז] ממונות ואומר רבי ורבא דהכא: לח] כוכבים וחזר ויצא: לט] נמי כי יצא רוב: מ] ונתחייב במה שהטיל מום: מא] הא דרבא כרב הונא לשון הרא"ש: מב] שדי ביה מומא: מג] הוי ס"א ההיא נמי: מד] דפשיט ליה דקודם כו': מה] להפקיע ממנו קדושת בכו' מכירה דעכו"ם להנך:

* * *

רבינו גרשום (המשך)

דאמר אא"כ נעשה בו מום קרי מסיח לפי תומו: היה בכור. איל רודפו לנגחו ובעטו הנרדף כדי להבריחו ממנו ועשה בו מום הרי זה ישחט עליו דלא נתכוון לעשות בו מום: צעריה הוא דמדכר. מה שנגחו ומחמת כן הוא בועטו ואינו מתכוין למום ולישרי קמ"ל דלא: מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא כולו לאויר העולם. כי היכי דלא ליתי ביה לידי תקלה. אבל אחר שיצא כולו אסור, דהא קדישוהו כוליה רחם: באודניה. לפי שהגדי אזניו גדולות ומוציאן חוץ לרחם קודם שאר אבריו ויכול